

Граничний відмінок має відмінковий показник から /кара/ і застосовується при позначенні місця чи моменту, до якого триває дія або рух:

今日の会議は7時までです。

/Кьо:-но кайгі-ва шічіджі-маде дес/

Сьогоднішнє засідання триватиме до сьомої години.

ここまで来たら、勝っただけだ。

/Коко-маде кітара, кацу даке да/

Якщо уже дійшов до цього етапу, залишається тільки перемогти.

すみません。甲子園までいくらですか。[20, c.39]

/Сумімасен. Ко:шіен-маде ікура дес ка/

Перепрошую, скільки коштує квиток до станції Кошіен?

У японській мові існує також поняття "подвійні відмінки" – за іменником слідує не один відмінковий показник, а два. Це можливо у випадках субстантивациі та перетворенні додатків на означення:

大使への手紙はどこですか。

Де лист до посла?

自分のを忘れてきたから、

今日は友達の教科書を使っていた。

Сьогодні користувався підручником товариша, бо свій забув узяти.

1. *Виноградов В.В.* Исследования по русской грамматике. – М., 1975. – 559 с.; 2. *Виноградов В.В.* Основные вопросы синтаксиса предложения // История советского языкознания. – М., 1981. – С. 316–321;
3. *Вихованець І.Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К., 1992. – 224 с.; 4. *Вихованець І.Р.* Формально-граматична структура речення // Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. – К., 1983. – С. 6–24;
5. *Есперсен О.* Философия грамматики. – М., 1958. – 404 с.; 6. *Заганітко А.П.* Теоретична граматика української мови. Синтаксис. – Донецьк, 2001. – 662 с.; 7. *Комісаров К.Ю.* Теоретична граматика японської мови. – Том 1. Теоретичні засади грамматики японської мови. Морфологія. – К., 2010. – 232 с.; 8. *Лаврентьев Б.П.* Практическая грамматика японского языка. – М., 2001. – 352 с.; 9. *Ломтеев Т.П.* Предложение и его грамматические категории. – М., 2004. – 200 с.; 10. *Ломтеев Т.П.* Структура предложения и состав предикатных предметов // Общее и русское языкознание. – М., 1976. – С. 201–207; 11. *Мухин А.М.* Структура предложения и их модели. – Л., 1968. – 230 с.; 12. *Мухин А.М.* Лингвистический анализ: теоретические и методологические проблемы. – Л., 1976. – 282 с.; 13. *Шульжук К.Ф.* Синтаксис української мови. – К., 2004. – 408 с. (Альма-матер.); 14. *Щерба Л.В.* Современный русский литературный язык // Избр. работы по русскому языку. – М., 1957. – С. 110–129; 15. *Щерба Л.В.* Языковая система и речевая деятельность. – М., 2004. – 432 с.; 16. *金田一春彦, 林大, 柴田武.* 日本語百科大事典. 大修館書店. – 東京, 1995. – 1505頁; 17. *寺村秀夫.* シンタクスと意味. 第II巻. ころしお出版. – 東京, 2003. – 365頁; 18. *橋本進吉.* 国語学研究. ゆうさんかく. – 東京, 1935. – 118頁; 19. *橋本進吉.* 国語法研究. 岩波書店. – 東京, 1948. – 256頁; 20. *みんなの日本語初級I.* スリーエーネットワーク. – 東京, 1999. – 244頁.

Надійшла до редколегії 18.05.11

К. Комісаров, канд. філол. наук, доц., О. Калашнікова, студ.

АНАЛІЗ ЯПОНСЬКИХ ІДІОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗЛОСТІ

Представлено аналіз граматичних характеристик та використання японських ідіом на позначення злості: *怒り心頭に発する*, *烈火のごとく怒る*, *腹に据えかねる*, *腹に据えかねる*, які мають приблизно однакове значення. Аналіз включає структуру речення, слова, з якими ці ідіоми зустрічаються, варіації вживання та різницю у значенні для розмежування ситуацій. Приклади взяті з бази даних газети "Йоміюрі Шімбун (読売新聞)" (1975-10 березня 2011).

Представлен анализ грамматических характеристик и использования японских идиом, обозначающих злость: *怒り心頭に発する*, *烈火のごとく怒る*, *腹に据えかねる*, *腹に据えかねる*, которые имеют приблизительно одинаковое значение. Анализ включает структуру предложения, слова, с которыми эти идиомы встречаются, вариации употребления и различия в значении для разграничения ситуаций. Примеры взяты из базы данных газеты "Ёмиури Синбун (読売新聞)" (1975-10 марта 2011).

The analysis of grammatical characteristics and uses of the Japanese idioms designating rage is presented. The idioms *怒り心頭に発する*, *烈火のごとく怒る*, *腹に据えかねる* and *腹に据えかねる* have approximately identical meaning. The analysis includes structure of the sentence, a word which these idioms meet, variations of the use and the difference in meaning used to differentiate situations. Examples are taken from "Yomiuri Shinbun (読売新聞)" newspaper database (1975 – March 10, 2011).

Аналіз японських ідіом на позначення злості показав, зокрема, що інколи неносіям мови (тим, хто вивчає цю мову) важко вибрати, яку саме ідіому застосувати в конкретній ситуації. При виборі саме цих ідіом ми намагалися знайти найбільш вживані, оскільки при складанні словників, зазвичай, не вказується частотність, а для неносіїв мови визначити її самостійно неможливо. Порівняймо вибрані нами ідіоми з іншими, які наводяться в словнику 日本語慣用句辞典 [2] як синонімічні:

顔を真っ赤にして怒る – 7

怒ったように – 211

怒りにふるえて – 3

怒髪天をつく – 6

怒り心頭に発する – 119

烈火のごとく怒る – 90

腹に据えかねる – 122

腹に据えかねる – 67

Значення. Відповідно до 日本語慣用句辞典, ці ідіоми визначаються так:

怒り心頭に発する – сильно розізлитися (дослівно: злість, що зароджується в глибині серця),

烈火のごとく怒る – сильно розізлитися (як палаючий вогонь),

腹に据えかねる – злитися; стан, коли не можеш втримати свій гнів.

腹の虫が治まらない – злитися; стан, коли через роздратування не можеш заспокоїтися.

Структура речення. Всі чотири ідіоми схожі у побудові речення. Найчастіше вони використовуються як присудок, щоб вказати на чийсь стан. Також ці ідіоми використовуються як додаток, щоб виразити причину роздратування.

だれだれが

1. 「私は長女だし、とても心配だったので。でも、そのときの父はまさに怒り心頭に発する、という感じでした」 (Я старша дочка, і за мене дуже переживали. Але тоді було відчуття, що батько дійсно розлютився).

なになにに(対して)

2. 次世代、次々世代にツケを回されることに対して国民は怒り心頭に発している。(Люди двох наступних поколінь будуть злитися щодо оборотів рахунків).

3. これに腹の虫が治まらないのが自民党。(З приводу цього не могла заспокоїтися ліберально-демократична партія).

だれだれが, だれだれが なにないに

4. ミスには烈火のごとく怒り、ホームランが出ると、左手を天に突き 上げながら大きな目を見開いて

ベンチを飛び出す。(Rozlyutivshis'ya через помилку, коли вибив хоум-ран, він, піднявши ліву руку догори, дивився з широко розкритими очима та вискочив з лави запасних).

なになにを

5. 父には1期校に落ちたことを烈火のごとく怒られました。(Через те, що я завалила перший семестр, батько дуже розлютився).

Позначення часу та міри. Всі чотири вирази різняться прислівниками, з якими вони вживаються для позначення міри роздратованості. Дві з цих ідіом, 怒り心頭に発する та 腹におさまらない, часто використовуються в прогресивній формі —ている. Ці ідіоми виражають стан роздратування протягом певного проміжку часу.

腹に据えかねる часто зустрічається з такими прислівниками як よほど (よっぽど), さぞかし, 重ね重ね, 少々, 同様に, どうにも, さすがに, いよいよ тощо. Зазвичай у таких випадках ідіома використовується в формі на —た, таким чином вказуючи на результат роздратування. Деякі прислівники (наприклад, 少々 чи 重ね重ね) вказують на динамізм процесу або його поступовість.

6. 私は、長年にわたる熱烈な巨人ファンであっただけに、重ね重ね 腹に据えかねる。(Оскільки я був пристрасним шанувальником протягом багатьох років, ніяк не можу заспокоїтися).

Ідіома 腹の虫がおさまらない зустрічається з різними словами, наприклад прикметниками悔しい, дієсловамиぷりぷりする, прислівникамиどうにも:

7. 仕事帰りに、小倉の繁華街の一角にあるなじみのすし屋に寄ったら、主人とおかみが腹の虫がおさまらぬ様子でぷりぷりしている。(По дорозі додому, підійшовши до знайомого ресторанчика суші на розі вулиці, був мій чоловік, лютий як вовк).

У випадку 怒り心頭に発する, з прислівникамиまさに, ともかく、さすがに, та іншими словами та виразами, наприклад威圧的な態度, 強い口, що використовуються для надання додаткової інформації про стан роздратування. (див. приклад 1).

Позначення поведінки та стану

Всі ці ідіоми вживаються з такими допоміжними словами, як ようだ, らしい, という, という感じ, だろう, はず (див. приклад 1). Вони вказують на те, що не можна побачити поведінку, а скоріше здогадатися про роздратованість людини. Та з іменниками, що позначають чийсь стан – 気持ち、状態、様子.

8. 佐川以来、どうして政治家は逮捕されないのか、と腹の虫がおさまらない気持ちだった。(Мене дратує, чому після Сагави не заарештовують політиків). Також див. приклад 7.

Варіації вживання та загальні помилки

Відповідно до деяких досліджень, опублікованих в Майніті Сінбун, є випадки, коли ідіоми вживаються з помилкою частіше, ніж правильно.[3] Дослідження показують, що 74% випадків, коли вживається 怒り心頭に達する замість правильних怒りに心頭に発する, яких лише 14%. Це може відбуватися через те, що носії мови асоціюють цей стан з кульмінацією їхнього роздратування. Але в базі даних Йоміурі Сінбун прикладів з таким неправильним використанням не було.

Також в цій статті даються інші дані про 腹に据えかねる, де 腹 замінена на 肝. Але в цьому випадку варіант 腹に据えかねる все ж домінує (74%).

Під час аналізу ми знайшли деякі варіації з ієрогліфами. В базі даних Йоміурі було 67 прикладів 腹の虫が治まらない, серед яких 32 вжито з абеткою おさまらない, 12 – з 治まらない, 3 – з 納まらない та 20 – з

収まらない. Відповідно до 日本語慣用語辞典, ця ідіома використовується з ієрогліфом 治まらない, але в базі даних Йоміурі найбільш поширеним було вживання з абеткою. Причина використання абетки, скоріше за все, через бажання не помилитися з ієрогліфом. А що ж до двох інших ієрогліфів 納まらない та 収まらない, вони мають однакове значення "не може залишитися в", "не може прийти до кінця", і може асоціюватися зі станом, коли не можна заспокоїтися, а це значення ієрогліфа 治まらない.

Були і інші спостереження використання ієрогліфів ムシタ 腹 абеткою катакана ムシタ ハラ відповідно:

9. 言うべきことは言っておかないとハラの虫が治まらないと思ったのかも 知れない。(Напевно це дуже дратує, коли не можна говорити те, що маєш сказати).

І один творчий варіант цієї ідіоми, де замість 腹було вжито ユーモア:

10. いったんはやめようかと思ったが、そこはユーモアの虫がおさまらない。(Думала зупинитися, але не могла припинити жартувати).

Різниця у значеннях

Є випадки, коли всі чотири ідіоми взаємно замінні. Але є і такі, коли при неправильному вживанні змінюється зміст повідомлення.

11. よっぽど腹に据えかねたのだろう、1カ月後にめずらしく同じ話 題を取り上げている。(Звичайно розлютився, якщо через місяць з якогось дива будуть піднімати те саме питання). У цьому прикладі з よっぽど можна ще вжити 怒り心頭に発する, за словами носіїв мови – речення звучить дивно, але зрозуміло.

12. しかし、一番腹に据えかねるのがマスコミだ、という思いが、言葉の 端々にのぞいていた。(Проте, найбільше дратують ЗМІ, і такі думки були повсюди). Тут можна замінити на 腹の虫がおさまらない, але також звучить дивно.

13. 地方行政の限界を感じたと言うが、それは昔から同じ. いよいよ腹に据えかねたのかと思う。(Межі місцевого уряду були помітні ще здавна. І це все більше і більше дратувало). Якщо замінити на 怒り心頭に発する, то буде враження, ніби лють наростала і вибухнула, а якщо замінити на 烈火のごとく怒る, то буде здаватися, ніби це роздратування очікували.

14. 烈火のごとく怒り狂った妻は。(Скажено люта дружина). У цьому прикладі можна замінити виразами 腹の虫がおさまらない та 怒り心頭に発する, але у першому випадку вираз буде менш агресивним, а в другому – навпаки.

15. ともかく烈火のごとく怒った母は私を細引きで庭の柿の木に縛りつけた。(Скажено люта мама прив'язала мене до персикового дерева в садку). Ідіома 烈火のごとく怒った можна замінити на 怒り心頭に発する і речення не зміниться у значенні.

16. 仕事帰りに、小倉の繁華街の一角にあるなじみのすし屋に寄ったら、主人とおかみが腹の虫がおさまらぬ様子でぷりぷりしている。(По дорозі додому, підійшовши до знайомого ресторанчика суші на розі вулиці, був мій чоловік, лютий як вовк). У цьому реченні можна замінити на 腹に据えかねる, а в двох інших ідіомах не поєднуються слова 怒り та ぷりぷりする.

17. 腹の虫が納まらないのは、イギリスのファンだ。(А от хто не міг заспокоїтися, то це англійські вболівальники). Тут можна замінити усіма ідіомами, але є різниця у виявленні люті: 腹に据えかねる та 怒り心頭に発する – без бійки, а 烈火のごとく怒る з бійкою.

18. 常に冷静沈着なイメージだが、怒り心頭に発する瞬間があるという。(Здається, що він завжди холоднокро-

вний, але є і моменти, коли він не контролює себе). З **瞬間** можна вжити **烈火のごとく怒る** та **腹に据えかねる**.

Отже, ми бачимо, що в деяких випадках взаємозамінні всі ідіоми, а в деяких за ключовими словами **怒り** або **腹**. Разом з цим треба звертати увагу на супровідні слова, що позначають стан або навпаки, розвиток. Також, за цими ключовими словами, **怒り** та **腹**, ідіоми можна розділити на два групи – на позначення процесу та

результату (що можна помітити за допомогою додаткових дій таких як **сварка**) відповідно.

1. Dilin Liu. Idioms: Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy. – New York: Routledge. 2008. – 205p. 2. 米川明顔、大谷伊都子. 日本語慣用句辞典. – 東京堂出版 2005. – 605頁. 3. 長尾 真輔. 4人に3人謝って使用 国語世論調査 // 毎日新聞 27.7.2006. 4. 読売新聞オンライン記事検索ヨミダス文書館 (Yomiuri Database Online) <http://www.yomiuri.co.jp/database/>

Надійшла до редколегії 20.05.11

Л. Пойнар, асп.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ "ІСТИННИЙ ШЛЯХ" У ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕН'ЮЙ

Пропонується дослідження у сфері когнітивної лінгвістики. До уваги береться концепт "істинний шлях" та особливості його вербалізації у складі фразеологічних одиниць китайської мови "чен'юй". У роботі визначено та здійснено аналіз актуалізованих сем концепту "істинний шлях". Визначено польову модель концепту та осмислено поняття "концепт" у складі сучасної наукової парадигми.

Предлагается исследование в сфере когнитивной лингвистики. В центре внимания концепт "истинный путь" и особенности его вербализации в составе фразеологических единиц китайского языка "ченьюй". В работе определены и проанализированы актуализованные семы концепта "истинный путь". Определена полевая модель концепта и осмыслено понятие "концепт" в составе современной научной парадигмы.

This is an investigation in the sphere of cognitive linguistics. The concept of the 'right way', particularly its functioning in the phraseological units of Chinese language 'chengyu', is in the center of attention. Semantic meaning verbalized in the 'chengyu' are set and analyzed in this entry. The field model of the concept 'right way' and the notion of concept within the linguistic paradigm are determined and depicted in the article as well.

Когнітивна лінгвістика є одним із актуальних напрямів сучасної лінгвістики. Це поліпарадигмальна наука. Успадкувавши набутки всіх попередніх мовознавчих парадигм, когнітивна лінгвістика розвиває засвоєні від лінгвістики, а також від філософії та психології класичні проблеми зв'язків між мовою та мисленням. Когнітивна лінгвістика досліджує це питання через категорії знання, його мовні різновиди, мовні способи репрезентації знань, мовні процедури оперування знаннями, ментальними структурами та процесами у свідомості (пам'ять, сприйняття, розуміння, пізнання, аргументація, прийняття рішення тощо).

Основним терміном когнітивної лінгвістики є концепт, що визначається як оперативна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, квант знання. Найбільш важливі концепти виражені в мові. [4, с. 90-92]. Концепт не має чіткої, жорсткої структури, не має жорсткої послідовності шарів – їх розташування і склад індивідуальні й залежать від умов формування та функціонування концепту у кожній особистості [7, с. 14]. Концепт складається з компонентів, ознак об'єктивного або суб'єктивного світу, диференційовано відображених у свідомості і розподілених за ступенем абстракції.

Ю.С. Степанов зазначає, що структура концепту включає в себе: 1) основну (актуальну ознаку); 2) додаткову (пасивну, історичну) ознаку; 3) внутрішню форму (зазвичай неосмислену) [9, с. 21]. Внутрішня форма, або етимологія, для більшості існує опосередковано, як основа, на якій виникли та тримаються всі шари значення, і відкривається вона лише дослідникам.

Найбільш традиційним є польовий опис структури концепту, що являє собою розрізнення ядерної та периферійної частин у структурі концепту. В.А. Маслова зображає структуру у вигляді кола, в центрі якого розташоване ядро концепту, основне поняття, а на периферії – все те, що привнесено культурою, традиціями, народним і особистим досвідом [6, с. 42]. Наразі прихильники такого опису структури концепту розмежовують у ній переважним чином три складові частини, виділяючи: ядро (когнітивно-пропозиційну структуру), приядерну зону (інші лексичні репрезентації концепту, його синоніми і т.ін.) і периферії (асоціативно-образні репрезентації). Ядерна

зона зазвичай ототожнюється зі значенням відповідної ключової лексеми, з поняттям, яке виражається семним набором ключового слова, з образом предмета чи явища, із відносно істинною, несуперечливою інформацією, сформованою мережею пропозиційних структур (предикатно-актантних рамок) або ж з ієрархічною схемою категоризації. Ядро та приядерна зона представлені універсальними і загальнонаціональними знаннями, периферія – індивідуальними [6, с. 30].

У цьому дослідженні використано метод семантико-аксіологічного поля Т.П. Вільчинської [3], що базується на комплексному поєднанні лінгвокогнітивного та лінгвокультурологічного підходів до осмислення концепту. Для дослідження концепту національно-культурної картини світу необхідно провести оглядовий аналіз загальних особливостей уявлень про поняття у китайській мові (філософські, релігійні тексти та ін.); виявити ключові слова репрезентанти концепту у мові; проаналізувати словникові статі; виявити й проінтерпретувати корпус національно значущих контекстів (фразеологія), що репрезентують концепт; описати структуру концепту (ядро і приядерна зона).

Фразеологізми китайської мови є спадщиною минулого, саме у фразеологізмах найбільш яскраво виражений національний компонент, відображена самотність та неповторність історії на культурі китайського народу. Фразеологічний фонд китайської мови представлений різноманітними класами фразеологічних одиниць. На даний момент в китайській фразеології класифікація фразеологізмів в основних роботах вчених лінгвістів відбувається за їх походженням та стилістичною віднесеністю, а не за структурно-семантичними ознаками. Таким чином, китайський мовознавець Ма Гофань виділяє наступні види фразеологізмів: чен'юй (chengyu) – ідіома, ян'юй (yanyu) – прислів'я, сєхоу'юй (xiehouyu) – недовомовка-іншомовка, гуань юн'юй (guanyongyu) – фразеологічне сполучення, су юй (suyu) – приказка. Чен'юй – це стійке словосполучення, побудоване за нормами старокитайської мови, семантично монолітне, з узагальнено переносним значенням, що несе експресивний характер, функціонально є членом речення. Саме чен'юй утворюють найважливіший клас фразеологізмів китайської мови [2, с. 54].